

U.G. 6th Semester Examination - 2020**SANSKRIT****Course Code: BSNSDSHT5****Course Title: Environmental Awareness in
Sanskrit Literature**

Full Marks : 40

Time : 2 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their
own words as far as practicable.*

1. अधस्तनेषु दशप्रश्नानां यथेच्छमुत्तरं सरलसुरगिर्या प्रदेयम् :
1×10=10
- क) 'ऋतेनादित्यास्तिष्ठन्ति...' (ऋग्वेद.20.85.2)-ऋग्वेदीय-
मन्त्रेऽस्मिन् ऋतपदेन किमवगम्यते?
- ख) पर्यावरणविज्ञाने 'Ozone Layer' इति विषयो
वैदिकसंस्कृते केन पदेन बुध्यते?
- ग) 'खनित्रिमाः' पदेन जलस्य कः प्राकृतिकः उत्सो निर्दिश्यते?
- घ) अथर्ववेदानुसारेण कस्तस्य रश्मिभिः क्रिमीन् हन्ति?
- ङ) क्रिमीनां विषधानः अथर्ववेदे केन नाम्ना अभिधीयते?
- च) पर्यावरणमिति शब्दोऽयम् अथर्ववेदे कैः नामभिः
अस्माभिर्ज्ञायते?

- छ) ऐतरेयोपनिषदनुसारेण पर्यावरणेन आच्छादितानि
महाविश्वस्य मौलिकीपादानानि (Basic Elements)
कतिविधानि?
- ज) 'पिचुमन्दः' पदेन कः औषधीयवृक्षः सूच्यते?
- झ) अथर्ववेदीयमन्त्रे प्रयुक्तेन 'छन्दांसि'—पदेन किं बुध्यते?
- ञ) 'कुत्या'—शब्दस्य कोऽर्थः?
- ट) वृहदारण्यकोपनिषदि मनुष्याणां लोमानि वृक्षाणां केनांशेन
सह तुलितानि?
- ठ) अर्थशास्त्रानुसारेण पुष्पफलच्छायावतां वनस्पतीनां
प्ररोहच्छेदनाय कति पणाः दण्डरूपेण धार्यन्ते स्म?
- ड) "ईशावास्यमिदं सर्वं यत् किञ्च जगत्यां जगत्"—मन्त्रांशोऽयं
वङ्गभाषया अनूद्यताम्।
- ढ) अभिज्ञानशुकन्तलस्य नान्दीश्लोके वर्णितेन केन विषयेन
सह पर्यावरणस्य अष्टविधानि उपादानानि (Eight
elements of Environment) तुलनीयानि?
- ण) हिमालयस्य वास्तव्यसंस्थानम् (Himalayan Ecology)
कालिदासस्य कस्यां रचनायां प्रतिफलितम्?
2. अधस्तनेषु यथेच्छं प्रश्नपञ्चकस्य संस्कृतभाषया उत्तरं प्रदेयम्:
2×5=10
- क) किमिदं पर्यावरणम्?
- ख) ऋग्वेदानुसारेण जलस्य प्राकृतिकोत्सानां (Natural
Sources of water) नामानि उल्लिख्यन्ताम्।

- ग) अथर्ववेदानुसारेण परिवेशसंरक्षणस्य प्राथमिकोत्सपञ्चकानां (Five elementary source of Environment Preservation) नामोल्लेखं कुरु।
- घ) छन्दांसि कतिविधानि? तेषां नामानि उल्लेखितव्यानि?
- ङ) अग्निपुराणानुसारेण कैः उपायैः जलसंरक्षणं कर्तव्यम्?
- च) शुक्रनीतिसारानुसारं वनसृजनार्यं रोपितव्येषु औषधीवृक्षेषु वृक्षचतुष्टयानां नामानि निर्दिश्यन्ताम्।
- छ) वृहत्संहितानुसारेण भूगर्भस्यजलस्तरवृद्ध्यर्थं केषां वृक्षाणां रोपणं कर्तव्यम्?
- ज) वराहपुराणे येषां खलु वृक्षाणां रोपणं पवित्रकर्तव्यरूपेण निर्देशितं तेषां वृक्षाणां नामोल्लेखपुरःसरं संख्या अपि उल्लेखितव्या।
3. अधस्तनेषु प्रश्नद्वयस्य टिप्पणी विधेया: $5 \times 2 = 10$
- क) अर्थशास्त्रे वृक्षरोपणम् (Tree Plantation in Arthashastra)
- ख) वाल्मीकिरामायणे जलसम्पदसंरक्षणम् (Preservation of Water Resources in Valmiki Ramayan)
- ग) वृहत्संहितायां भूगर्भजलविज्ञानम् (Underground Water Hydrology in Brihadsamhita)

घ) मेघदूते प्रतिपादितं भारतीय वर्षाऋतोः वास्तुतन्त्रम् (Eco-system of Indian monsoon as depicted in Meghdoot)

4. निम्नोल्लिखितेषु यथेच्छमेकस्य उत्तरं समाधेयम् : $10 \times 1 = 10$
- क) पर्यावरणं तथा तस्य मुख्यसंघटकस्योपरि लघुनिबन्धं विरचय।
(Write a short essay on environment and its components)
- ख) अथर्ववेदानुसारेण पर्यावरण-संरक्षणविषयकं ज्ञानं स्पष्टीक्रियताम्।
(Elucidate the Atharvavedic Knowledge of Environmental Preservation)
- ग) कालिदासरचनायां वनसंरक्षणं, जलसम्पदसंरक्षणं, प्राकृतिकसम्पदसंरक्षणं, वन्यपशुपक्षिवृक्षाणां संरक्षणं चाधिकृत्य प्रबन्धं विरचय।
(Write an essay on Preservation of forest, Water-resources, Natural-resources, Protection of animals, birds and plants in Kalidasa's work)